

คู่มือการปฏิบัติงาน

นักจิตวิทยาโรงเรียน ประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

นางสาวธิดา จันทิก

ตำแหน่ง นักจิตวิทยาโรงเรียนประจำเขตพื้นที่การศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต ๓
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

การจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานของนักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในด้านการส่งเสริม ป้องกัน และแก้ปัญหานักเรียน ของกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิเขต 3 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออำนวยความสะดวกในการให้บริการได้ทราบบรรยากาศ แนวทางการปฏิบัติงานดังกล่าว

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคู่มือการปฏิบัติงานฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านและผู้ให้บริการหากมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอันเป็นประโยชน์ต่องานนี้กรุณาแจ้งได้ที่กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิเขต 3

ธิดา จันทิก

นักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ลักษณะงานนักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่

นักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่ ปฏิบัติงานเกี่ยวกับ การช่วยเหลือและให้คำปรึกษานักเรียน ให้ประสบความสำเร็จ ในด้านการศึกษา สังคม และอารมณ์ เมื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่น โดยทำงานร่วมกับครู ผู้ปกครอง และผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เพื่อเสริมสร้าง สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย และส่งเสริมให้เกิดคุณประโยชน์ในการ เรียนรู้ รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน และโรงเรียนที่แข็งแกร่งยิ่งขึ้น

มีหน้าที่รับผิดชอบงานดังต่อไปนี้

- (1) ดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ได้รับการส่งต่อจากระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- (2) วิเคราะห์และวินิจฉัยปัญหานักเรียนเป็นรายบุคคลที่มีปัญหาซับซ้อนหรือจากการส่งต่อ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ได้แก่ แบบทดสอบทางจิตวิทยาด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม และวางแผนการแก้ไขปัญหา
- (3) ประเมินสำรวจ วิเคราะห์ สภาวะสุขภาพจิตด้วยวิธีการทางจิตวิทยากับนักเรียน เพื่อค้นหา อธิบาย ทำนาย แนวโน้มพฤติกรรมอารมณ์ ความคิด พัฒนาการ ศักยภาพ แรงจูงใจ ความถนัดบุคลิกภาพสาเหตุของปัญหา สุขภาพจิตใน ระดับเบื้องต้น
- (4) ให้คำปรึกษาแก่นักเรียนและผู้เกี่ยวข้องเป็นรายบุคคล รายกลุ่ม และบำบัดครอบครัว เพื่อการบำบัดและแก้ไข ปัญหาเฉพาะเรื่องหรือปัญหาที่มีความซับซ้อน เช่น พฤติกรรมเสี่ยงเรื่องเพศ ยาเสพติด การทะเลาะวิวาท/การใช้ความรุนแรง ฯลฯ
- (5) ปรับพฤติกรรม พัฒนาบุคลิกภาพทางจิตใจ สังคม อารมณ์ ส่งเสริมพัฒนาการในระดับ เบื้องต้น เพื่อให้นักเรียน เข้าใจ ยอมรับปัญหาของตนเอง ปรับเปลี่ยนอารมณ์ ความคิด พฤติกรรม วิธีการปรับตัว หรือวิธีแก้ปัญหาให้เหมาะสม
- (6) ให้การดูแลช่วยเหลือกลุ่มเด็กพิเศษ เช่น เด็กบกพร่องทางการเรียนรู้(LD) เด็กสมาธิสั้น เด็กออทิสติก เด็กที่มี สติปัญญาบกพร่อง เป็นต้น
- (7) ส่งเสริม ป้องกัน ฝึกระวัง แก้ไขปัญหาพฤติกรรม สุขภาพจิตของนักเรียนด้วยเครื่องมือ และกระบวนการทาง จิตวิทยาเบื้องต้น เพื่อพัฒนาความสามารถในการดำเนินชีวิตได้เหมาะสมยิ่งขึ้น
- (8) รวบรวม ศึกษาข้อมูลวิจัยด้านจิตวิทยา และวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ นวัตกรรมด้าน จิตวิทยา สุขภาพจิต
- (9) สรุปสถิติ รายงานผลการปฏิบัติงานทางจิตวิทยาเสนอผู้บังคับบัญชา เพื่อประกอบการ วางแผนพัฒนาการ ปฏิบัติงาน

การดำเนินงานของศูนย์เฉพาะกิจคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3

1.งานรับเรื่องร้องเรียน

- รับเรื่องร้องเรียน กรณีนักเรียนมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม
- วิเคราะห์ประมวลผลข้อมูลในระดับเขตพื้นที่การศึกษา
- จัดทำสารสนเทศและระบบเฝ้าระวังสถานการณ์
- ประสานความร่วมมือและให้คำปรึกษา
- รายงานสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.งานคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน

- ดำเนินการคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนกรณีที่ร้องเรียนมาที่ศูนย์
- ประสานอำนวยความสะดวกให้เครือข่ายที่เกี่ยวข้องในการเข้าช่วยเหลือเด็กนักเรียนให้อยู่ในภาวะที่ปลอดภัย
- ติดตามและประสานงานการช่วยเหลือแบบองค์รวม

การคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียนที่ประสบเหตุ 4 กรณี ได้แก่

1. กรณีถูกละเมิดทางเพศ

- 1.1 ระหว่างเด็กกับเด็ก
- 1.2 ระหว่างครู/บุคลากรทางการศึกษากับเด็ก
- 1.3 ระหว่างบุคคลอื่นกับเด็ก
- 1.4 อื่น ๆ

2. เหตุความรุนแรง

- 2.1 ระหว่างเด็กกับเด็ก
- 2.2 ระหว่างครู/บุคลากรทางการศึกษากับเด็ก
- 2.3 ระหว่างบุคคลอื่นกับเด็ก
- 2.4 กรณีฆ่าตัวตาย/ทำร้ายตัวเอง
- 2.5 อื่น ๆ

3. กรณีไม่ได้รับความเป็นธรรมจากระบบการศึกษา

- 3.1 ถูกให้ออกจากสถานศึกษา
- 3.2 เก็บค่าใช้จ่ายไม่เหมาะสม
- 3.3 อื่น ๆ

4. กรณีอื่น ๆ

4.1 ท้องไม่พร้อม(สมยอม)	4.2 ท้องไม่พร้อม(ถูกละเมิด)
4.3 ภาวะจิตเวช (สมาธิสั้น/LD/ออทิสติก ฯ)	4.4 พฤติกรรมไม่เหมาะสม
4.5 ตายจากอุบัติเหตุ	4.6 ตายจากการจมน้ำ
4.7 อื่น ๆ	

ขั้นตอนการปฏิบัติ 6 ขั้นตอนในการดำเนินงานคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน

1. รับเรื่องและประสาน
 - ตรวจสอบข้อมูล/ข้อเท็จจริงเบื้องต้นด้วยความละเอียดรอบคอบ
 - ประสานการคุ้มครองและช่วยเหลือเบื้องต้นทันที
 - สนธิกำลังเข้าตรวจสอบและคุ้มครอง (แล้วแต่กรณี)
2. ประเมิน/วางแผน
 - เพื่อให้การช่วยเหลือ ถูกต้องตามหลักสาขาวิชา
3. ช่วยเหลือ/เยียวยา
 - ขอความช่วยเหลือจากเครือข่ายสหวิชาชีพ เพื่อให้ได้รับการช่วยเหลือแบบองค์รวม
 - ตรวจสอบความพึงพอใจ และใช้หลักการมีส่วนร่วมของเด็กและผู้ปกครอง
4. ติดตาม/ประเมิน
 - ตามดูผล และประเมินการช่วยเหลือ
5. ยุติ/ปรับแผน
 - ยุติ เมื่อมั่นใจว่าได้หารือกับผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายแล้ว พบว่าเด็กอยู่ในภาวะที่ปลอดภัย
 - ปรับแผน เมื่อเด็กยังไม่ปลอดภัย
6. ติดตามประเมินผล
 - เว้นช่วงให้สถานการณ์ที่เข้าช่วยเหลือเสร็จสิ้นระยะหนึ่ง จึงเข้าเยี่ยมติดตามให้มั่นใจว่าเด็กปลอดภัย สามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้

แนวทางการคุ้มครองและช่วยเหลือนักเรียน กรณีล่วงละเมิดทางเพศ

1. ผู้บริหารสถานศึกษา หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายตรวจสอบข้อเท็จจริง และปรึกษากับผู้เกี่ยวข้องในสถานศึกษา สพป./สพม./สพฐ. ทันที
2. ตรวจสอบข้อมูลประวัติเด็กนักเรียนโดยใช้กระบวนการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การบันทึกข้อมูล และการจัดเก็บข้อมูลตามแบบรายงาน ฉก.01
3. ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สพป./สพม. นักจิตวิทยา สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ บ้านพักเด็กและครอบครัว สถานีตำรวจ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และผู้มีหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ตามพระราชบัญญัติคุ้มครอง พ.ศ. 2546 เป็นต้น
4. เชิญผู้ปกครองเด็กนักเรียนทั้งสองฝ่าย/หรือผู้ที่เด็กนักเรียนไว้วางใจ/หรือผู้ที่เด็กนักเรียนร้องขอมาพูดคุย/รับทราบเหตุการณ์ และให้คำปรึกษา
5. ประสานศูนย์ช่วยเหลือสังคม (OSCC) สถานพยาบาลในพื้นที่ เพื่อนำเด็กนักเรียนเข้ารับการตรวจรักษา ด้านร่างกายและจิตใจภายใน 24 ชั่วโมง
6. แจ้งผู้ปกครองเด็กนักเรียนหาแนวทาง และวิธีการร่วมกันในการปรับพฤติกรรมเด็กนักเรียน
7. ดำเนินการโดยเก็บข้อมูลเป็นความลับ พกพิทักษ์สิทธิผู้ถูกรกระทำและผู้กระทำ
8. กรณีเด็กนักเรียนกับครูหรือบุคลากรทางการศึกษา ตรวจสอบประวัติครู ให้เชิญคณะกรรมการสถานศึกษา มาปรึกษา สถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงในสถานศึกษา และรายงานผู้บังคับบัญชาทราบทันที
9. กรณีข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่กระทำการละเมิด ให้ดำเนินการทางวินัย สรุปรายงาน และจัดทำรายงานเสนอผู้บริหารสถานศึกษาทราบ
10. ติดตามผล/เยี่ยมบ้านเด็กนักเรียนเป็นระยะ ให้คำปรึกษา/ให้กำลังใจ
11. จัดทำเป็นกรณีศึกษาเพื่อเป็นข้อมูลและแนวทางในการปกป้อง คุ้มครอง และดูแลช่วยเหลือเด็กนักเรียน ต่อไป

แหล่งช่วยเหลือ

1. สถานพยาบาล
2. บ้านพักเด็กและครอบครัว
3. สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
4. ศูนย์ช่วยเหลือสังคม (OSCC) โทร. 1300
5. สถานีตำรวจ
6. สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
7. นักจิตวิทยา
8. ศาลเยาวชนและครอบครัว

แนวทางการคุ้มครองและช่วยเหลือนักเรียน กรณีใช้สารเสพติด

1. ครูที่ปรึกษาคัดกรองเด็กนักเรียนเป็นรายบุคคล การเยี่ยมบ้าน และการคัดกรองนักเรียน ออกมา 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง กลุ่มเสพ และกลุ่มค้า
2. แจ้งนักจิตวิทยาโรงเรียนประจำสำนักงานเขตพื้นที่ คัดกรอง/ประเมิน/ทดสอบ/วัด ด้วยกระบวนการทางจิตวิทยา3.
3. เด็กนักเรียนกลุ่มเสี่ยง กลุ่มเสพ และมียาเสพติดไว้ในครอบครองให้ดำเนินการ ดังนี้
 - 2.1 ติดต่อกับผู้ปกครองเพื่อหาแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาร่วมกัน
 - 2.2 ดำเนินการตามแนวทางการดูแลช่วยเหลือเด็กนักเรียนกลุ่มเสพ โดยเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษา
 - 2.3 ติดตามผลการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และรายงานผล การดำเนินการให้ผู้บริหารสถานศึกษารับทราบ
 - 2.4 สถานศึกษารายงาน สพป./สพม.
3. กรณีพบว่านักเรียนเป็นผู้ค้าให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจดำเนินการตามกฎหมาย
4. กรณีเด็กนักเรียนถูกควบคุมตัวหรือเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ให้สถานศึกษาดำเนินการออกหนังสือรับรองการเป็นนักเรียนเพื่อเป็นหลักฐานประกอบ

แหล่งช่วยเหลือ

1. ศูนย์ช่วยเหลือสังคม (OSCC) โทร. 1300
2. ศูนย์ฉุกเฉิน โทร. 1669
3. สถานพยาบาล
4. สถานีตำรวจ
5. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
6. ปปส

แนวทางการคุ้มครองและช่วยเหลือนักเรียน
กรณี 4 กลุ่มโรค (สมาธิสั้น เรียนรู้ช้า บกพร่องทางสติปัญญา และ ออทิสติก)

1. สถานศึกษาคัดกรองนักเรียนตามขั้นตอนการดำเนินงานของ ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. แจ้งนักจิตวิทยาโรงเรียนประจำเขตพื้นที่การศึกษา คัดกรอง/ประเมิน/ทดสอบ/วัด ด้วยกระบวนการทางจิตวิทยา
3. หากนักเรียนไม่เข้าเกณฑ์
 - นักจิตวิทยาโรงเรียนประจำเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง ร่วมกันส่งเสริม และป้องกันนักเรียนหากนักเรียนเข้าเกณฑ์
 - แจ้งผู้ปกครองและครูให้รับทราบ
 - จัดทำหนังสือจากเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อส่งต่อ และประสานไปยังโรงพยาบาล
 - ผู้ปกครองนำเอกสารติดต่อโรงพยาบาล และนำเอกสารที่ได้จากโรงพยาบาลส่งเขตพื้นที่การศึกษา
 - แจ้งโรงเรียนให้รับทราบผล
4. นักจิตวิทยาโรงเรียนประจำเขตพื้นที่การศึกษา ครู ผู้ปกครอง ดูแลช่วยเหลือนักเรียนร่วมกัน (ปรับพฤติกรรม, กระตุ้นพัฒนาการ, ให้คำปรึกษาครู/ผู้ปกครอง ฯลฯ)

แหล่งช่วยเหลือ

1. สถานพยาบาล
2. ศูนย์ฉุกเฉิน โทร. 1669
3. สถานีตำรวจในพื้นที่
4. โรงพยาบาลจิตเวชในพื้นที่
5. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่

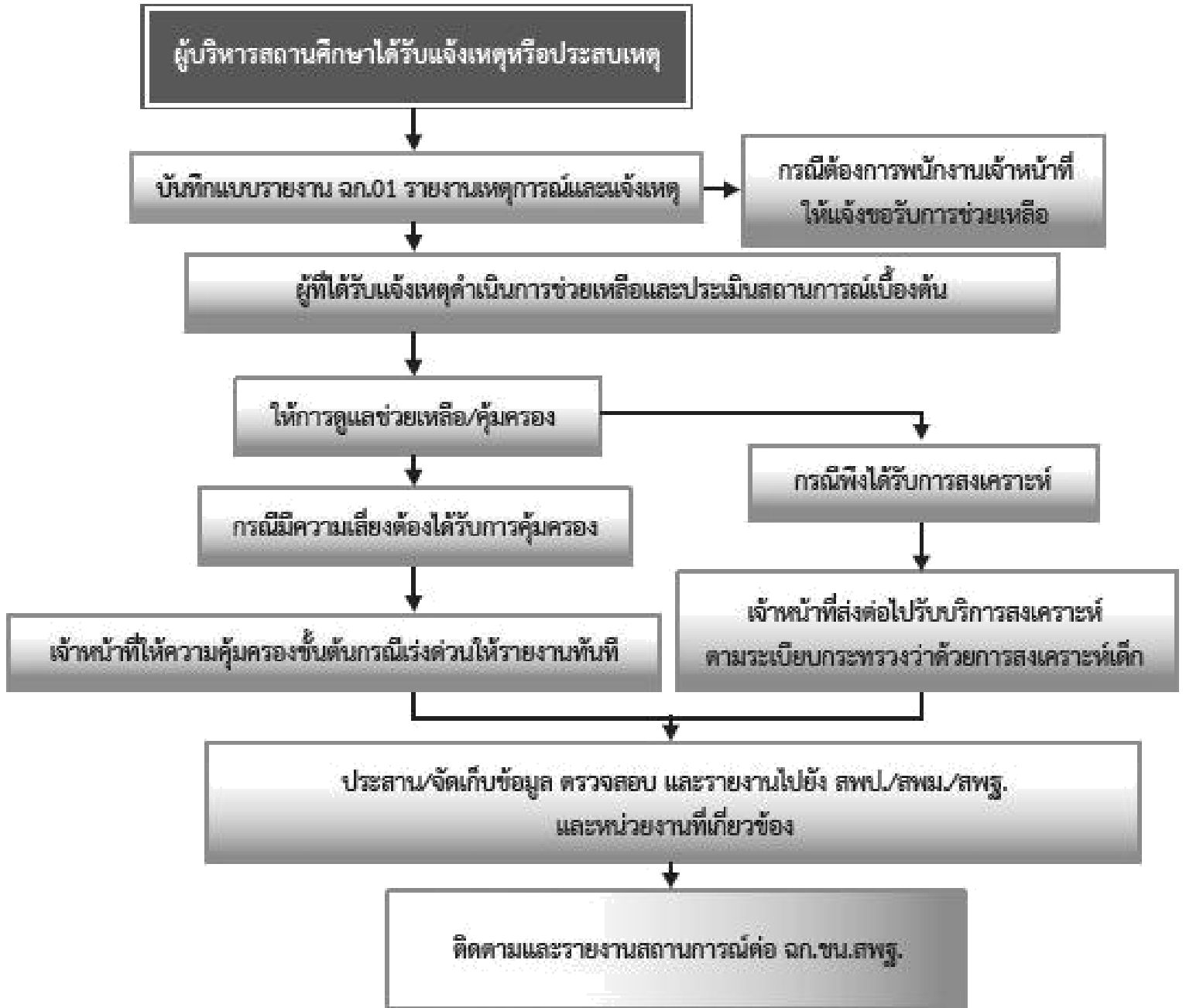
แนวทางการคุ้มครองและช่วยเหลือนักเรียน กรณีปัญหาเร่งด่วน

1. ผู้บริหาร/ครู รับแจ้งเรื่องจาก สถานศึกษา/พื้นที่ที่เกิดเหตุ
2. แจ้ง สพพ./สพม./สพฐ. ทราบเป็นการเบื้องต้นทันที
3. แจ้งนักจิตวิทยาโรงเรียนประจำเขตพื้นที่การศึกษาให้คำปรึกษาผู้บริหาร ครูเบื้องต้น
4. มอบหมายให้ทีม ผก.ชน. และทีสทวิชาชีพ เข้าช่วยเหลือโดยทันทีกรณี เกิดเหตุในพื้นที่ไหนให้ ให้ดำเนินการ เข้าช่วยเหลือในเบื้องต้น
5. นักจิตวิทยาโรงเรียนประจำเขตพื้นที่การศึกษา ติดตามการดูแลช่วยเหลือร่วมกับสทวิชาชีพ
6. จัดทำ/จัดเก็บข้อมูลการดำเนินงานของสถานศึกษา สรุปผลการ ทำงานและรายงานไปยัง สพท.และผู้ที่เกี่ยวข้อง

แหล่งช่วยเหลือ

1. ศูนย์ฉุกเฉิน โทร. 1669
2. สถานพยาบาล
3. เจ้าหน้าที่ตำรวจ
4. สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.)

แผนผังกระบวนการดำเนินงานคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน

ขั้นตอนการดำเนินการส่งเสริมพัฒนาทักษะให้ความรู้ด้านจิตวิทยา
เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมและคุณลักษณะที่เหมาะสมในสังคมโรงเรียน

ขอความอนุเคราะห์ผู้บริหารสถานศึกษาในการขอเข้าเก็บข้อมูล โดยการสังเกต สัมภาษณ์
สำรวจพฤติกรรมความต้องการ ปัญหาของนักเรียนและบุคลากรภายในโรงเรียน

ดำเนินการเก็บข้อมูลนำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์
ประเมินตามกระบวนการทางวิชาการ

ดำเนินการร่าง โครงการส่งเสริมพัฒนาทักษะ ที่ได้รับจากการวิเคราะห์ข้อมูล

นำเสนอ โครงการให้แก่ผู้บริหาร โรงเรียนหรือครูผู้มีส่วนที่รับผิดชอบ

การดำเนิน โครงการส่งเสริมพัฒนาทักษะและจัดเก็บข้อมูลแบบประเมินหลังกิจกรรม
จัดเก็บข้อมูล การดำเนินการ โครงการพัฒนาการส่งเสริม
สรุปผลการทำงานรายงานไปยัง สพม และผู้เกี่ยวข้อง